MISCELLANEE
R. BIBLIOTECA NAZ. CENTRALE DI FIRENZE
1035
37
XXXV
37
1035-37

[illegible]VIII
ал[illegible]ИМАІА
[illegible].бrq

S

XXVIII

1035.37

DE D. AGATHAE
Virg. & Mart. Cruciatibus
ORATIO
IOANNIS A SVMMAIA FLORENTINI.

Habita Romæ in eiuſdem Virginis Templo die v. Februarij Anno MDCXXIX.

AD ILLVSTRISSIMVM S. R: E.
CARDINALEM BARBERINVM
eiuſdem Eccleſiæ Titularem.

BIBLIOTECA NAZIONALE 1872

ROMÆ, Ex Typographia Reu. Cameræ Apoſt. MDCXXIX.

DE D. AGATHAE
Virg. & Mart. Cruciatibus
ORATIO
IOANNIS A SVMMAIA FLORENTINI.

Habita Romæ in eiuſdem Virginis Templo die v. Februarij Anno MDCXXIX.

AD ILLVSTRISSIMVM S. R. E.
CARDINALEM BARBERINVM
eiuſdem Eccleſiæ Titularem.

ROMÆ, Ex Typographia Reu. Cameræ Apoſt. MDCXXIX.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI FRANCISCO BARBERINO

S.R.E. Cardinali Ampliſsimo.

IOANNES A SVMMAIA FEL.

TVTIVS profectò domi latuiſſet in tenebris habita à me ſuperioribus diebus de D. Agathæ ſanctiſsimæ Virginis cruciatibus oratio; Cardinalis Ampliſsime; eo tantum contenta plauſu, quo ſola tui & audientium humanitate fuerat excepta: niſi quam ei tenuis auctoris conditio pepererat obſcuritatem ſingulari aliquo patrocinij lumine depulſuram, & fugaturam ſe credidiſ-

ſet; hoc eſt, niſi tua ſplendorem ab vmbra mutuari voluiſſet. At quid vmbram dico, munificentiæ Solem, cuius radijs ne omnes quidem bonarum artium cultores, ſed & ipſe etiam toties illuſtratus obſcuritatis meæ tenebras apud Romanos amiſi. Lucem igitur & vitam dum quærit minimus hic ingenij fœtus, tuum iure confugit in ſinum; in ſplendorem ſcilicet, maieſtatis, & purpuræ; & meritò moriturum ſe numquam credit immortali tui nominis auſpicio; iniurioſa etiam conſpirante mortalitate. Hoc, (leuiſsimum licet) meæ in te obſeruantiæ pignus humaniſsimè te excepturum confido; quæ niſi tua penitus è memoria exciderit, demandata Amerinæ Ciuitatis Præfectura animo vires addet; non mentem perturbabit. Vale.

ORATIO.

NEmo eſt tam ferus ac ferreus, Cardinalis Ampliſsime, Illuſtriſsimi Præſules, Auditores ornatiſsimi, qui ſanctiſsimæ Virginis Agathæ tam acerba atque indigna nece non angatur; nemo tam pius ac miſericors qui ob tanti ſceleris atrocitatem in crudeliſsimum parricidam iuſto ſanè odio non excandeſcat. Quis enim ferendus ſi æquo animo ferat delicatam, ac nobilem puellam impietatis ream fieri, ac longe grauiſſimas innocentia ſuæ pœnas luere; truculentam verò belluam nondum tot exercituum cladibus ſaturatam innoxium etiam ſanguinem ſitire, eoq; per ſummam licentiam impiè ſaginari. Hæc ſanè mecum ipſe reputans Cardinalis ita animo commoueor, vt vix lacrymas & erumpentem in linguam dolorem cohibere poſsim; quin intemperijs deuotum Tyrannum maledictis etiam acerbe proſcindam, ac facerem profectò niſi ab vſitata illius inhumanitate, inuſitata erga me tua humanitas auocaret, & ſerena tui vultus præſentia æſtuantis animi procellam ſedaret, adeò vt occupato hodiernæ clementiæ admiratione dicentis pectore nullus ne iuſtæ quidem indignationi locus relinquatur. Ex altera verò parte cum Agatha ità certaminis aleam ſubierit, vt inter corporis lanienam animo ſemper inuicta perſtiterit, ità tortorum ceſſerit immanitati, vt inter mortis anguſtias de ipſis glorioſe triumpharit; non tam mihi partes impoſitas eſſe dolentis interpretor quam ſentio gratulantis; quare me ipſum redarguo, & recurrentem ſubinde ad Epicedium orationem, ad Epinicium reuoco, vt plauſui potius ob inſignem victoriam, quam lamentationi ob iniuſtam necem deſeruiat. Hæc illi mors pro Chriſto obita immortalitatem peperit, cruciamenta

fœlicitatem, glorioſa diſcrimina ſegetem triumphorum. Huius ego hodierna die felicitatis huius victoriæ me præconē ſpondeo, quantum ſaltem ingenij vulgaris conditio in arduo ac perdifficili argumento Auditoribus meis poteſt polliceri.

Decio Romanorum Imperatore Siciliæ Proconſul Quintianus nil ſibi ad promerendam imperantis gratiam proficere magis poſſe animaduertit; quam ſi acerrimus Chriſtiani nominis hoſtis, & eiuſdem ſanguinis gurges appellaretur; quapropter in ipſo Principatus limine, memorandum ex quo ſæuitiæ in Chriſtianos fama diffunderetur facinus edere molitur. Puellam primaria inter Catanenſes nobilitate, eximia celebrem forma adeſſe referunt exploratores; detectam à nefarijs hominum prædam intuetur Proconſul, & depoſito crudelitatis habitu ſe pulcherrimæ virgini libentiſsimè nupturum affirmat; illa verò diuini ſpiritus & lumine, & amore perfuſa, futuri conſcia, ſua in terris ita celebrari poſſe ſponſalia reſpondet, ſi ea per diriſſimi martyrij cruciatus optione ſibi data proponerentur, vt diuino deinde ſponſo perfruatur in cælo. Tum nefarius Proconſul innata ſua inhumanitate non ſibi viſus eſt ſatis inſtructus, niſi inferos, ſuperos, homines quoſque ferociores ac ſæuiores furoris ſui vel adminiſtros vel Duces adſciſceret, vt tanto glorioſior Agathæ victoria foret, quanto difficilior atque iniquior pugnæ conditio extitiſſet; cum illinc exercitus immanitatis; hinc vna ſolummodo Agatha, illinc horrendæ belluæ lacertoſi ſcilicet tortores; hinc imbellis ac delicata puella, illinc denique armatæ vngulis equuleis, atque omni ſæuitiæ apparatu carnificũ acies, hinc planè inermis Virguncula, & vno innocentiæ ac veræ religionis præſidio dimicaret. Quo quidem religionis præſidio Agatham penitus vt exarmarent, primò in Iouis & Apollinis profana fana, hoc eſt in ganeas impietatis abripiunt, ibi congredi cum fictitijs numinibus iubent, vel deſerta Chriſti militia ad ſuperſtitionis caſtra tranſire; nihil tamen illa vel precibus flecti, vel minis terreri potuit. quin vltro maledictis & irriſionibus ad iram

Pro-

Proconſulem laceſſens ſempiternas illi apud inferos flammas denunciauit. Non ferunt tamen illatam Ducibus ſuis contumeliam religioſi videlicet impietatis manipuli; furunt inſaniunt, iacta in Deos ſcommata colaphis rependunt, eo forte conſilio, vt accerſito in Agathæ vultum ſanguine, cum Deorum ignominiam eluunt; fortem bellatricem pugnam deſerere compellant; quaſi res eſſet cum delicatulo illo Romanorum adoleſcentium exercitu, quos magis puduit, vt hiſtoriæ teſtantur; honeſtis vulneribus obijcere faciem; quam turpiſsimæ fugæ terga conuertere; non cum Agatha, cui tormenta deliciæ eſſent probra decori, dulciſsimum acroama contumeliæ. Itaque gauiſa eſt Chriſtianæ militiæ notas, quamuis ab inuidia impreſſas vultu etiam præferre, victoriæ ſcilicet indices, & ſeruatæ in Regem ſuum fidei certiſsima pignora. Ego verò ex violato Virginei vultus cælo (quod ſacrilego potius manuum tactu quam doloris acerbitate purpuraſſet intelligo cruentas hoſtibus clades, minacis inſtar cometæ portendi, atque inter liuoris illius nubes, & ſcintillantis vultus flammas fulmen accendi; quo nefariæ acies penitus profligentur. Nihil igitur intereſt etiamſi tamquam luce indigna; vt potè quæ vanum lucis auctorem contempſerit, ſquallori carceris atque anguſtijs damnetur. Neque enim aliena luce indiget quæ abundè micat ſua, nec tenebras vllas extimeſcit, ijs ipſis, quas in ipſius vultu facibus accendiſtis, caliginem omnem illuſtratura. quas verò loci anguſtias non animi laxat anguſtia, in his in his inquam carceris anguſtijs numeroſam virtutum aciem Agatha explicat, & miſsis auxiliaribus à cœlo ſuppetijs reliquo certamini ſe comparat. Et iam Tyranni rabiem vngularum laniénam, flammarum incendia depoſcit; ſed fruſtra tot crudelitatis inſtrumenta & ſæuitiæ apparatum expeditis, parum validæ vobis manus & vires ad Agathæ vel animum vel votum? Quæ dum toto corpore laceratur, & vngularum quaſi vomere crudeliter aratur, exiſtimat ijs ſulcis ſuo ſanguine irrigatas palmas melius adoleſcere, & detracta ea veluti carnis ſarcina

expeditiorem ſe fore intelligit ad victoriam; ſicuti veteres copiarum Duces voluntario impedimentorum incendio victoriæ ſplendorem ſæpius emiſſe legimus. Dum vero totum corpus equuleo diſtorquetur, & fœdum in modum laxatur, ex ea bellica quaſi machina hoſtes petit ſuos, & creſcente vnà cum corpore animo validius oppugnat. Dum denique (inauditum hactenus crudelitatis, & tormenti genus) admotis tenerrimo & caſtiſsimo pectori forcipibus auulſas ſibi mammillas videt; ne pertimeſcit quidem, imo maiori tum animi conſtantia, tum vultus alacritate ad Quintianum conuerſa locuta eſt. Tuam ego Tyrannorum nequiſsime nec miror inhumanitatem, nec imploro pietatem; nam dulcia mihi martyrij ſunt inſtrumenta, & ſuaues eo magis quo ſæuiores pro Liberatore cruciatus; ſed tuæ ecquis mortalium iraſci non debeat impudentiæ verum ingrati animi ſimulacrum, qui mulieri eam ipſam corporis partem dilacerare, & auellere non dubitaueris, ex qua vitam cum lacte materna per vbera iam ſuxiſti? O inauditam puellaris animi fortirudinem, ò cælitus delapſas voces, quibus profecto compreſſum Quintiano guttur, ſed non ſedata ferocientis animi conſilia, imo quas non abundè crudelitatis partes eò temporis adimpleuerat explere tunc maximè aggreſſus eſt. Sæuiſsimos teterrimo carceri cuſtodes imponit, cibum potumq; cruentatæ virgini deferri vetat, ne ve aliqua diſcerpto pectori medela adhibeatur, edicit; Vt pereat aliquando cuius in aſpectu mortalium animi deperibant. Verum longe diuerſa Apoſtolorũ Principi ſanctiſſimo in cælo præcipiuntur à Deo. Exanimem is puellam humanis omnibus deſtitutam ſubſidijs inuiſit, proximæ eã gloriæ nuncio conſolatur, toti corpori medetur, ac demum mammillas ſalutari crucis ſigno reſtituit, Tunc exterritis inſueti luminis fulgore cuſtodibus, arreptaq; fuga oblatam reſerato à carcere libertatem Agatha deſpexit, & conceptæ iam animo, optatiſsimi martyrij potius inhærere fiduciæ; quam propriæ incolumitati conſulere decreuit, quin de recepta ſalute ſollicita, vel dilatam vel ereptam ſibi, quam

arden-

ardentibus votis exoptabat, martyrij palmam, inſolabiliter lamentatur. Verum non multum illi aut orandum aut flendum fuit. Eius enim ad vota reſtitutæ ſalutis fama Proconſulis ſæuientem magis animum adeò offenderat, vt ex eo tempore ſoli innocentiſsimæ Virginis exitio intentus nil niſi de eius acerbiſsima cæde ac pernicie cogitarit. Ac proptetea ne aliquid à ſe relictum dici poſſet feritatis, quam longo interuallo humana non antegreſſa eſſet inhumanitas, ad flammarum incendia, veluti ad ſacram Anchoram accurrit, quamquam eæ tantum ad illuſtrandas victorias non ad extinguendum nomen valuere. Harum inſuper quaſi dubitando de potentia & viribus impoſita ſuper prunas teſtulis acutiſsimis inter miſtas duplex eodem tempore martyrij genus experta eſt inuictæ fortitudinis Heroina. Te miror Quintiane à tam iniuſta, infœliciq; pugna non deſiſtere aliquando, quam inuitis etiam tuæ crudelitatis adminiſtris iniuiſti quid cogitas? quid expectas? inhumanitatem tuam cœleſte concuſſæ terræ prodigium iam accuſat, iam puerorum eiulatus, mulierum lamenta, priuata, publicaq; omnia, ipſius denique vrbis excidium meritas ſceleſtiſsimo pro crimine pœnas tibi denunciant: cur tandem exhumaniſsimi populi clamoribus docentibus humanitatem non diſcis? cur tandem irarum incendia non compeſcis? tu ne ferro ipſo efferacior? cui acutiſsimæ vngulæ pepercerunt, non parces? quam elementa adhuc abſoluunt igne voracior condemnabis? Ille tamen nihil, doloris impotens ac furore amens victorem tot periculorum ſpiritum deficere cupit. Erras tamen & vehementer erras tyrannorum nequiſsime, ſi deiecta illa pudoris ac conſtantiæ arce, ideò tibi tamquam victori blandiris, ipſo illo eiuſdem excidio, tu quidem opprimeris. Ille vero candidiſsimus animus ſanguinis ſui purpura exornatus, corporis effracto carcere ad ſempiternos in cœlo triumphos euolat. Idemque fermè quod Agathæ vitæ ſtamina abrumpens in libertatem aſſerit ſpem ſibi vincendi in perpetuum abſcindit. Victoriam prædicant candidiſsimo totius corporis habitu

AT-37

habitu delapſi ad omnium conſpectum nitidiſsimi aulæ cæleſtis nuncij. qui duplicis victoriæ teſtes, animi videlicet & corporis ſanctiſsimo cadaueri humaniſsime parentarunt inſcriptis ſupremo lapidi. MENTEM SANCTAM, SPONTANEAM, HONOREM DEO, ET PATRIÆ LIBERATIONEM. Hic nimirum poſtremus actus eſt, Auditores, vel barbaræ inhumanitatis, vel debellantis Agathæ victoriæ, qua non magis de Tyranno & impietatis copijs, quam quod verè glorioſum eſt, de ſe ipſa tum vitæ contemptu, tum diriſsimæ necis cupiditate triumphauit. (Ea enim non tamquam imbellis puella ſuperbi hoſtis vultum reformidans turpi fuga certamen declinauit, ſed veluti Chriſtianæ Reipublicæ clypeus impiorum telis ita ſe ſe obiecit, vt quidquid crudeliter ab eo illatum eſt, fortiter perferendo ſpiritum in victoria effuderit, Tyrannumq; non tam cruciatus, quam ſuæ experta ſit promotorem beatitatis). Plauſu vos illum vt par eſt, excipite non lacrymis, niſi forte dolendum cenſetis quod Agathæ victorias haud concolori eius ſanguini oratione minus ad viuum expreſſerim; non parum tamen obſcuræ ex ſe ſe dicentis conditioni, ex tuæ purpuræ, Cardinalis, ampliſsima dignitate lucis acceſsit, pro qua ſingulari humanitate tum ſingulares tibi gratias ago, tum pares Agatha ipſa referet, de cuius victorijs te benigniſsime audiente, hæc breuiter, atque humiliter pauca dixi.

BEATA

BEATA AGATHA
ad Quintianum Prætorem.

IMpie, qui vincis ſiculos feritate Tyrannos
Ah nimis in pœnis ingenioſe meis.
Id te nonne pudet teneræ reſecare puellæ
Quod tibi ſugendum præbuit ipſa parens?
An quia Virgineæ lac non fudere mamillæ
Virgineus poterit te ſatiare cruor?
Supplicijs terrere nouis me forte paraſti?
Sumet ab his animos mens generoſa nouos;
Iam ſuperum Regi ſtillantem ſanguine mammam
Pro Baptiſmali lacte, meroq; feram.
Vbereq; exciſo victrix vti fortis Amazon
Conſequar in ſummo laurea ſerta polo.

Ioſephi Mariæ Suareſij Præpoſiti, &
Viceſgerentis Auenionenſis.

SANT' AGATA.

Ove globi di fiamme auuenta e ſpira
L'incatenato Encelado gigante
Crudo Tiranno, diſoneſto amante
Per virginal bellezza arde e ſoſpira.
Vuol che nieghi GESV *prega, e s'adira*
Luſinghiero ne preghi, e minacciante,
Ma la pudica Vergine coſtante
Sprezza ingiurie, luſinghe, amore, ed' ira.
Sprezzato l'empio; la ſua fè ſchernita
A lacerar con barbaro furore
Quel caſto ſeno i rei miniſtri inuita.
E di ſangue ogni ſtella, ò gemma, ò fiore
Porta di Paradiſo ogni ferita
Poi la bell'alma in Ciel ſtella d'amore.

Del Sig. Abate Nicolò Strozzi.

AL SIGNOR GIOVANNI SOMMAIA,
Per l'Orazione di S. Agata.

Arſe Penteſilea, onde più forte
Foſſe al pugnar la deſtra ſua mammella,
Ambi l'offre al Tu anno onde le ſuelle
Agata; à debellar l'inferne porte.
Spenſe le glorie ſue con dura morte,
Vinta dal prode Achil cadendo quella;
Reſa queſta di gemma ardente ſtella
Corona à Dio fe con beata ſorte.
Se già cantar di quella e Smirna, e Manto,
SOMMAI, tù queſta d'alte lodi ornaſti,
Talche d'ambi nell'arte agguagli il vanto.
Mà nel nobil ſuggeſtò ambi auanzaſti,
E ſe quei ſparſer fior nel dolce canto
Tù dal tuo dotto ſtil gemme verſaſti.

Del Sig. Girolamo Bartolomei.

IL FINE.

995684
Z
1035.37

1035.37

* Angelo Pandimiglio
* restauratore *
825650 * 8274800